

สถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย

The human's security situation in Thailand

พระครูสมุห์วัลลภ ฐิตส์วโร¹

ฟองจันทร์ สุขสวัสดิ์ ณ ออยุธยา¹, ประไพศิริ สันติทฤษฎีกร¹

Phrakru Samuha Wanlop Teetasawalo¹,

Fongchan Sooksawat Na Ayudhya¹, Prapaisiri Santitissadeekorn¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus¹

บทคัดย่อ

ความคิดเรื่องความมั่นคงมนุษย์ เริ่มเป็นที่สนใจอย่างจริงจังในประเทศไทย เมื่อมีการปฏิรูประบบราชการ และจัดตั้งกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ขึ้นในปี 2545 แต่ในทางปฏิบัติแล้ว มีการเคลื่อนไหวในด้านนี้มานาน ตั้งแต่การเสนอหลัก 6 ประการ ของคณะราษฎรในปี พ.ศ.2475 แนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิตของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2516) และการส่งเสริมการสร้างระบบสวัสดิการ สุขภาพดีถ้วนหน้า ภูมิปัญญาชาวบ้าน และชุมชนเข้มแข็ง ไปจนถึงสิทธิมนุษยชน ในช่วงทศวรรษ 2530 และ 2540 ประกอบขึ้นเป็นองค์ความรู้ที่มากพอสำหรับการศึกษา ในระยะใกล้หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ ประเทศไทยได้มีนวัตกรรมทางสังคมการเมือง ที่ส่งเสริมความมั่นคงมนุษย์ในระดับหนึ่ง

โดยสรุปความมั่นคงของมนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจถึงสภาพทางสังคม และวัฒนธรรมของประชากรในพื้นที่นั้นๆ อาทิเช่น สถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ทางเศรษฐกิจการเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สุขภาพสุขภาพอนามัย ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดถึงแนวทางในแก้ไขปัญหา และการวางแผนนโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ให้สามารถแก้ไขปัญหาได้จริง

คำสำคัญ: ความมั่นคง; มนุษย์

Abstract

The human's security notion begin to strongly interesting in Thailand since B.E.2545 when has Bureaucracy reform and establish the ministry of social development and human security, but in practical there have a long time movement since the 6 article of board representatives was present in B.E.2475. The notion of life's quality from dr.Puay Ungpakorn (B.E. 2516) and the promoting of welfare system to health for all, indigenous knowledge, strong community up to human rights between B.E. 2530-2540. All of this knowledge enough to bring for practice and improvement. in the time before the end of B.E.2540 economic crisis situation and the promulgating of new constitution. Thailand has the social innovation and politic that enhance human's security.

In summary, the situation of human security issues is absolutely necessary to understand the social and cultural conditions of the population in that area, such as the situation of human security, economy, politics, administration. Natural resources and environment, food and health, health conditions, individuals, households and communities, which will be an important part in determining guidelines for solving problems and planning human security policies to be able to solve real problems.

Keywords: Security Situation; Human being

บทนำ

แนวคิดเรื่องความมั่นคงมนุษย์ เสนอขึ้นด้วยจุดมุ่งหมายต่างๆ เป็นทั้งเรื่องการเมือง เป็นทั้งเรื่องวิชาการ และเป็นทั้งเรื่องการณ์จริง สำหรับประเทศไทยนั้น ความมั่นคงของมนุษย์ มีความสำคัญในฐานะเป็นอีกดัชนีหนึ่ง เพื่อวัดทิศทางและผลการพัฒนาว่า ด้วยเรื่องความมั่นคงมนุษย์ ทำให้เกิดความเข้าใจ และการประเมินผลที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศในอนาคตได้

ความคิดเรื่องความมั่นคงมนุษย์ เริ่มเป็นที่สนใจอย่างจริงจังในประเทศไทย เมื่อมีการปฏิรูประบบราชการ และจัดตั้งกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ขึ้นในปี 2545 แต่ในทางปฏิบัติแล้ว มีการเคลื่อนไหวในด้านนี้มานาน ตั้งแต่การเสนอหลัก 6 ประการ ของคณะราษฎรในปี พ.ศ.2475 แนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิตของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2516) และการส่งเสริมการสร้างระบบสวัสดิการ สุขภาพดีถ้วนหน้า ภูมิปัญญาชาวบ้าน และชุมชนเข้มแข็ง ไปจนถึงสิทธิมนุษยชน ในช่วงทศวรรษ 2530 และ 2540 ประกอบขึ้น เป็นองค์ความรู้ที่มากพอสำหรับการศึกษา ในระยะใกล้หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ ประเทศไทยได้มีนวัตกรรมทางสังคมการเมือง ที่ส่งเสริมความมั่นคงมนุษย์ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ทางสังคมที่เป็นอยู่จริง (Existing situation) เป็นการฉายภาพปรากฏการณ์ทางสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ หรืออาจเรียกว่าเป็นการมองแบบตัดขวาง (Cross section) การพิจารณาว่าประเด็นใดมีความสำคัญหรือไม่อย่างนั้น อาจมองจากความสนใจของสาธารณชนที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ ในแต่ละช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องว่าเป็นประเด็นร้อน (Hot issue) และอาจมีบางประเด็นที่เกิดขึ้นเป็นประจำอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็น ปัญหาพื้นฐาน (Basic issue) ก็ได้ การพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นมีข้อจำกัดหลาย ประการ โดยเฉพาะความสนใจของสาธารณชนมักเกิดจากอิทธิพลของสื่อมวลชนในการให้ความสำคัญที่เรียกว่าการสร้างกระแส อันมักนำไปสู่การแก้ไขปัญหาแบบเฉพาะหน้า หรือ บรรเทาความเดือดร้อนเบื้องต้นแทนที่จะแก้ที่สาเหตุของปัญหา ดังนั้น ในเชิงวิชาการจึงมัก หลีกเลี่ยงการนำกระแสความรู้สึกมาเป็นตัวนำในการแก้ปัญหา

ดังนั้น ในบทนี้จะประมวลการศึกษา และการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับความมั่นคง มนุษย์ในประเทศไทย เพื่อปูพื้นฐานของความเข้าใจในสถานการณ์ความมั่นคงมนุษย์ใน ประเทศ และที่สำคัญเพื่อหาคำตอบว่า ในปัจจุบันควรถือความมั่นคงของมนุษย์ว่ามีแกน กลางอยู่ที่ประเด็นหรือมิติด้านใดเป็นสำคัญ

เนื้อเรื่อง

ความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวพุทธ

ความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวพุทธ มาจากความไม่มั่นคง คือ ความทุกข์ คำว่า ทุกข์ มาจาก พุ บทหน้า แปลว่า ชั่ว, ยาก ขม ธาตุ ในความอดทน ลง กวี ปัจจัย ลบที่สุดธาตุ ซ้อน ก เข้าไป สำเร็จรูปเป็นทุกข์ มีรูปวิเคราะห์ ตามหลักบาลีว่า ทุกฺเขน ขมิตพฺพนติ = ทุกข์ ทุกข์ แปลว่า ธรรมชาติใด อันบุคคล พึงทนได้โดยยาก ธรรมชาตินั้นชื่อว่าทุกข์ (สิ่งอันบุคคล

พึงทนได้โดยยาก) (สัททนิติปกรณ์ ธาตุมาลา, 2523: 26) และในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ของพระเทพเวที ยังได้ระบุความหมายของคำว่าทุกข์ไว้ 2 ประเด็น คือ

1) สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก, สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและความดับสลาย เนื่องจากต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง

2) สภาพที่ทนได้ยาก, ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนา

โดยรวมแล้วกล่าวได้ว่า ทุกข์ หมายถึง การยึดมั่นถือมั่นในชั้น 5 ดังที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกกว่า “ข้อนี้เป็นทุกข์ข้อริยสังข์ คือ แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ความประสพกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาก็เป็นทุกข์ โดยย่ออนุภาทานชั้น 5 เป็นทุกข์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 14: 21, เล่ม 10 ข้อ 387: 325, เล่ม 12 ข้อ 120: 118)

สรุปได้ว่า ความทุกข์หรือความไม่มั่นคงในพระพุทธานุชาหมายถึงสภาพที่แย้งต่อความสุขถูกบีบคั้นอยู่ตลอดเวลาด้วยภาวะที่เป็นไปตามธรรมชาติที่ครอบคลุมสรรพสิ่งทำให้สรรพสิ่งทั้งหลายไม่สามารถที่จะรักษาสภาพเดิมไว้ได้เนื่องจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้ไม่มีความเป็นใหญ่ของตนเองต้องอาศัยปัจจัยอื่นเกิดขึ้นในรูปของกระแสต่อเนื่องด้วยการยึดมั่นในชั้นห้าจึงมีสภาพเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์

ความทุกข์ในพระพุทธานุชา มีหลายประเภท ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ที่พระพุทเจ้าและพระสาวกได้แสดงไว้ ณ ที่ต่างๆ ต่างกรรมต่างวาระกัน ซึ่งสามารถจัดได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ความไม่มั่นคงทางกาย

ความทุกข์ทางกาย ความไม่สำราญทางกาย ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สำราญ เป็นทุกข์ อันเกิดแต่กายสัมผัส (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 126: 119, เล่ม 10 ข้อ 393: 326)

- 1) อับปฏิจฉันนทุกข์ ทุกข์ไม่ปิดบัง หรือทุกข์เปิดเผย
- 2) อาหารปริเยฐฐิทุกข์ คือ ทุกข์ในการหากิน
- 3) วิปากทุกข์ หรือผลกรรม เป็นต้น

2. ความไม่มั่นคงทางใจ

ความไม่มั่นคงทางใจหรือทุกข์ทางใจ หมายถึง ความไม่สำราญทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สำราญ เป็นทุกข์ อันเกิดแต่มนสัมผัส (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 394:

326, เล่ม 12 ข้อ 127: 119) เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ทำให้จิตใจห่อเหี่ยวหดหู่

- 1) สันตปาทุกข์ คือความร้อนรุ่ม หรือทุกข์ร้อน
- 2) โสกะ คือความโศกเป็นทุกข์ ทุกคนต้องประสบกับสิ่งที่ผิดหวังในการทำงาน

บ้าง ฯลฯ

3) ปริเทวะ คือความคร่ำครวญเป็นทุกข์ เนื่องจากการยึดมั่นถือมั่น เกิดความโศกเศร้าคร่ำครวญรำพัน เป็นต้น

ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์

ดังที่เป็นที่ทราบกันว่า ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) เป็นแนวคิดใหม่ กล่าวได้ว่าเพิ่งเสนอเป็นระเบียบวาระโลก ในรายงาน “การพัฒนามนุษย์ 1994” ของแผนงานพัฒนาองค์กรสหประชาชาติ (United Nations Development Program-UNDP) รายงานนี้ได้เสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาที่ถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centered) ซึ่งส่งอิทธิพลในระดับหนึ่ง เช่น ในประเทศไทยก็ได้มีแผนพัฒนาที่ถือ “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงความมั่นคงมนุษย์ในแง่ของเสรีภาพจากความหวาดกลัว (Freedom from Fear) และเสรีภาพจากความต้องการ (Freedom from Want) ซึ่งก็ยิ่งใช้กันมากเมื่อพูดถึงความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของชาติ และจากความมั่นคงทางแสนยานุภาพสู่ความมั่นคงทางการพัฒนา ในปี 1999 หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก

รายงาน “การพัฒนามนุษย์ 1999” ของยูเอ็นดีพี ได้กล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์อีกครั้ง และรายงานชิ้นนี้ได้กล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์ในเชิงลบไว้ด้วย โดยชี้ว่า มนุษย์ทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา ได้เผชิญกับความไม่มั่นคงอะไรบางอย่างในกระบวนโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้จำแนกออกเป็น 7 ประการได้แก่

- 1) ความผันผวนทางการเงินและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ
- 2) ความไม่มั่นคงทางอาชีพและรายได้
- 3) ความไม่มั่นคงทางสุขภาพ
- 4) ความไม่มั่นคงทางวัฒนธรรม
- 5) ความไม่มั่นคงส่วนบุคคล เช่น การเผชิญกับอาชญากรรม การค้ายาเสพติด

และการค้ามนุษย์

6) ความไม่มั่นคงทางสิ่งแวดล้อม

7) ความไม่มั่นคงทางการเมืองและชุมชน ได้แก่ การเกิดความตึงเครียดทาง

สังคม เช่น ในรูปของสงครามทั้งระหว่างประเทศและสงครามกลางเมือง อันก่อผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมือง และความเป็นปึกแผ่นของชุมชน (โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP), 2548)

เป็นที่น่าสังเกตก็คือ นี่เป็นรายงานทางการระดับโลกที่เชื่อมโยงความมั่นคงและความไม่มั่นคงของมนุษย์เข้ากับกระบวนการโลกาภิวัตน์ และเรียกร้องให้ปรับเปลี่ยนให้กระบวนการนี้มีโฉมหน้าเป็นมนุษย์ (Globalization with a Human Face) จึงกลายเป็นว่าเครื่องมือหรือกลไกแห่งการพัฒนาหรือการสร้างความสำเร็จ ได้ส่งผลวกกลับด้านหนึ่งในการสร้างความไม่มั่นคงแก่มนุษย์ขึ้น และกลายเป็นปัญหาที่เด่นชัดขึ้นทุกที

ความมั่นคงของมนุษย์ทางเศรษฐกิจ

แรงงานชนบทผูกพันกับตลาดมากขึ้น ในระยะสี่ห้าปีมานี้เนื่องจากนโยบายหลายอย่างของรัฐบาล พบว่ากิจกรรมภาคเกษตรผูกพันกับระบบตลาดมากขึ้น ที่เด่น ได้แก่

1) โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นการต่อยอดการส่งเสริมหัตถกรรมพื้นบ้านที่กระทำมาหลายรัฐบาลในอดีต โดยจัดทำให้ครบวงจร ตั้งแต่การหาทุน เทคโนโลยี การจัดการ ไปจนถึงการตลาด ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้หัตถกรรมพื้นบ้านมีความเข้มแข็งขึ้น แต่ก็มีอันตรายจากการลงทุนมากเกินไปในบางสาขา เช่น กรณีสุราพื้นบ้าน และความผันผวนจากตลาด ที่ชุมชนไม่อาจจะควบคุมได้

2) โครงการยกระดับกองทุนหมู่บ้านขึ้นเป็นธนาคารชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนบริหารแหล่งทุนของตนเอง เป็นเงื่อนไขหนึ่งในการยื่นได้ในตลาด 3) โครงการจัดตั้งบริษัทจำกัดหรือนิติบุคคลเฉพาะกิจ (เอสพีวี) เช่น โค ยางพารา เพื่อบริหารความเสี่ยงของเกษตรกร การจัดหาทุนและตลาด กระทรวงการคลังเป็นผู้จัดตั้ง กระทรวงเกษตรเป็นผู้กำกับดูแล (มติชน, 2548: 37)

รายงานเพิ่มเติมการจัดตั้งบริษัทส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย ทุนจดทะเบียน 1 พันล้านบาท ชำระจริง 250 ล้านบาทจากกระทรวงการคลัง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) เป็นผู้บริหาร คณะกรรมการมาจากหลายกระทรวง เช่น กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงอุตสาหกรรม และองค์กรเอกชน เช่น ตัวแทนหอการค้าไทย จะเข้ามาบริหารโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อล้านครอบครัวเป็นโครงการแรก

โดยแบ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่เลี้ยงโคเนื้อเพื่อผลิตลูกโคเนื้อ หรือกลุ่มแม่พันธุ์ กลุ่มเกษตรกรที่ทำการผสมเทียม 2 หมื่นครอบครัว และกลุ่มที่เลี้ยงโคเนื้อหลังหย่านม หรือกลุ่มโคขุน

ในอีกด้านหนึ่งรัฐบาลได้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีปรัชญาที่จะใช้องค์ความรู้พื้นบ้านผสมกับระดับสากล การใช้ทรัพยากรบุคคลและธรรมชาติจากในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง วิสาหกิจชุมชนนี้ หากมีการจัดการอย่างดี ก็จะมีบรรเทาผลกระทบด้านลบจากการที่แรงงานในชนบทเข้าไปผูกพันกับตลาดมากได้

การถือครองที่ดินและการทำเกษตร จากการทำสำมะโนเกษตร พ.ศ.2546 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนทุกครัวเรือน พบว่า มีผู้ถือครองที่ดินทำการเกษตรทั้งสิ้น 5.79 ล้านราย ครัวเรือนผู้ถือครองคิดเป็นร้อยละ 33.5 ของครัวเรือนทั่วประเทศ ผู้ถือครองทำการเกษตรอยู่นอกเขตเทศบาลถึงร้อยละ 93.1 ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94.0) ทำการเพาะปลูก/เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 0.8 เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด ร้อยละ 5.2 ทำทั้งการเพาะปลูก/เลี้ยงสัตว์และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด เป็นแบบไร่นาสวนผสม ผู้ถือครองเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.6) อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาอยู่ในภาคเหนือ (ร้อยละ 23.6) ภาคกลางและภาคใต้มีผู้ถือครองทำการเกษตรใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 15.6 และร้อยละ 15.2 ตามลำดับ

การแก้ปัญหาความยากจนอันแก้ไขได้ยากนั้น เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจำนวนมาก และหลายด้าน มีทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเสริมความเข้มแข็งแก่ชุมชน การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม การศึกษา นโยบายการพัฒนาประเทศ ความโปร่งใสในการบริหารบ้านเมืองและทำธุรกิจ โครงสร้างตลาดโลก โครงสร้างการเงินของโลก สงครามและการก่อการร้าย ไปจนถึงการป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ

หลายเรื่องอยู่นอกเหนือการควบคุม แต่หากมีความเพียรและความอดทนที่จะแก้ไข อย่างน้อยก็อาจจะทำให้ผู้คนจำนวนพอสมควรที่รู้สึกว่าคุณชีวิตมีความสุขขึ้นหรือดีขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างบรรยากาศสังคมแห่งความสุขและความดี (บทความพิเศษ โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการสนับสนุนของ สกว, 2548: 37)

ความมั่นคงมนุษย์ทางการเมืองการปกครอง

โดยทั่วไปกล่าวได้ว่า สถานการณ์ความมั่นคงมนุษย์ทางการเมืองการปกครองของไทยดีขึ้น เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ซึ่งประกันสิทธิเสรีภาพ การมีส่วนร่วม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สูงกว่ารัฐธรรมนูญก่อนหน้านั้น มีการเคลื่อนไหวที่น่าจับตามองนี้

1) การเมืองค่อนข้างมั่นคง มีรัฐบาลและรัฐสภาอยู่ครบวาระเป็นครั้งแรก แม้ว่าจะมีการเคลื่อนไหวปลุกกระดมเพื่อโค่นล้มรัฐบาลอยู่บ้าง แต่กล่าวได้ว่าอันตรายจากการก่อ

รัฐประหาร ล้มเลิกรัฐธรรมนูญ และละเมิดสิทธิประชาธิปไตยอย่างง่าย ๆ ดังที่เคยปรากฏมาก่อนลดลงมาก

2) ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง เช่น ตัวเลขผู้มาลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปปี 2001 สูงราวร้อยละ 70 แม้ในกรุงเทพฯ ที่อัตราผู้มาลงคะแนนค่อนข้างต่ำในการเลือกตั้งครั้งนี้ ก็มีผู้มาลงคะแนนถึงเกือบร้อยละ 67 ใกล้เคียงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีตัวเลขร้อยละ 67.4 ภาคที่มีผู้มาลงคะแนนมากที่สุด ได้แก่ ภาคเหนือและใต้ ตกร้อยละ 72.0 และ 74.8 ตามลำดับ

3) การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความมั่นคงขึ้น มีการเลือกตั้งโดยตรงตั้งแต่ระดับตำบลไปจนถึงจังหวัด มีการเลือกตั้งนายก อบจ. โดยตรงครั้งแรกในเดือนมีนาคม 2547 จำนวนนักการเมืองท้องถิ่นกว่า 1 แสนคน ทั้งยังมีการรวมตัวกันเป็นสมาคมในหลายระดับ เป็นการเพิ่มพลังและความเหนียวแน่นของการปกครองระดับนี้ยิ่งขึ้น

4) การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นยังคงดำเนินต่อไปแม้ว่าจะมีอุปสรรคอยู่บ้าง รวมทั้งมีความรู้สึกทับซ้อนระหว่างอำนาจของนายก อบจ. กับผู้ว่าซีไอโอ

นโยบายที่ได้คลี่คลายไปตามกาลเวลานี้ก็จะชี้ว่าเป็นเรื่องประชานิยมหรือถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง แต่ในเฉพาะหน้าดูเหมือนว่ามันได้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนฐานรากในระดับหนึ่ง (โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการสนับสนุนของ สกว., 2548)

ความมั่นคงมนุษย์ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สถานการณ์ทั่วไปพบว่า

1) ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของไทยได้ถูกนำมาใช้อย่างหนักเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระยะหลายสิบปีมานี้ ตั้งแต่ป่าไม้ ดิน น้ำ ทะเลและชายฝั่ง แร่ธาตุพลังงาน ดังนั้น จึงอยู่ในสภาพทรุดโทรม ต้องการการฟื้นฟูใหญ่ และมีระบบจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2) การตั้งถิ่นฐานของไทยนั้น ประชากรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 60 อาศัยอยู่ในชนบท จำนวนมากทำการเกษตรขนาดเล็ก และขนาดกลาง ใช้เทคโนโลยีเบื้องต้น ต้องพึ่งพาความอุดมสมบูรณ์และฤดูกาลทางธรรมชาติสูง มีครัวเรือนจำนวนมาก อาศัยความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ แหล่งน้ำและป่าไม้ รวมทั้งการทำการประมงชายฝั่ง เพื่อการดำรงชีพ เหล่านี้ทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมีความละเอียดอ่อนมากขึ้น เนื่องจากไม่

สามารถคิดในด้านเป็นตัวเงินได้อย่างเดียว หากยังต้องคิดในมิติของวิถีดำเนินชีวิตของผู้คน ด้วย ความขัดแย้งทางด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนจำนวนไม่น้อยเกิดขึ้นจากการมองปัญหาต่างมิติกัน เช่น ภาครัฐมองเห็นการแก้ผลกระทบจากโครงการของรัฐ อย่างเช่น การสร้างเขื่อน การวางท่อก๊าซ และอื่นๆ จากด้านพื้นที่ หรือด้านมูลค่าที่คิดเป็นตัวเงิน และการจ่ายค่าชดเชยแก่ชาวบ้านที่ประสบผลด้านลบเป็นตัวเงิน ขณะที่ชาวบ้านที่คุ้นกับวิถีดำเนินชีวิต ก็คำนึงถึงด้านนี้มากกว่า ว่าต่อไปจะทำอะไรกิน จะอยู่กันอย่างไรร

3) เมืองที่ขยายตัวเร็วขึ้นในระยะหลัง ได้เกิดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เด่นชัดทุกที่ การสร้างเมืองให้น่าอยู่ กำลังเป็นปัญหาหลักปัญหาหนึ่งในศตวรรษที่ 21 นี้ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เมืองที่กล่าวถึงกันมาก ได้แก่ ก) มลพิษทางอากาศและเสียง ข) ขยะ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่กลายเป็นที่ทิ้งขยะ ค) ปัญหาอาชญากรรม ส่วนหนึ่งเกิดจากภาวะที่ไม่มีใครรู้จักกันจริงจัง หรือขาดลักษณะชุมชน ง) ปัญหาความเครียดที่เกิดจากการเคลื่อนไหวมาก และเร็ว การแข่งขันสูงและอื่นๆ ทั้งหมดกระทบต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ

4) นโยบายรัฐบาลที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญมาก ต่อความมั่นคงทางทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของชาวไทย ทั้งนี้ เป็นไปตามบัญญัติของรัฐธรรมนูญปัจจุบัน ซึ่งกำหนดให้รัฐกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพอนามัย

ประเด็นที่น่าสนใจของความมั่นคงทางด้านสุขภาพอนามัย คือ

1) ประชาชนได้รับหลักประกันสุขภาพสูงถึงร้อยละ 95.4 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 78.2 ในปี 2543 เนื่องจากนโยบายประกันสุขภาพ (ข่าวสด 110548) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงถึงความมั่นคงในทางสุขภาพ อนึ่ง นโยบายนี้มีหนทางดำเนินไปอยู่ 2 ชั่วโมงหนึ่งเป็นการต่อยอด มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นความพยายามของฝ่ายบริหาร อีกชั่วโมงหนึ่งมาจากนักวิจารณ์ว่าโครงการนี้จะไปไม่รอดด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น มีเงินไม่พอ โรงพยาบาลเป็นหนี้มาก เกิดการสมองไหลของบุคลากร คุณภาพบริการไม่ดี และอื่นๆ คำวิจารณ์นี้ล้วนเป็นข้อพิงสังวร เพราะระบบประกันสุขภาพไม่ว่าประเทศใดก็ล้วนแต่มีปัญหาบ้างน้อยบ้าง

นอกจากนี้ โครงการประกันสุขภาพของไทยส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการให้ดี

2) มีโรงพยาบาลของรัฐ 887 แห่ง ของเอกชน 424 แห่ง ในด้านบุคลากรทางการแพทย์ รายงานจากสภาพัฒน์ว่า กำลังคนด้านการแพทย์ของไทยมีคุณภาพในระดับสากล และมีค่าบริการถูกกว่าต่างประเทศ จากการบริการและมีมือทางการแพทย์ของไทย ทำให้ชาวต่างชาติจำนวนมากให้ความสนใจเข้ามาใช้บริการรักษาอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2545-2546 มีถึง 630,000 ถึง 973,000 คนตามลำดับ ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 55 สร้างรายได้เข้าประเทศ 43,549 ล้านบาท (มติชน 280648)ข้อเท็จจริงนี้มีด้านดี แต่ก็มีสิ่งควรระวัง ได้แก่ การไหลออกจากบุคลากรให้บริการทางการแพทย์ไปสู่การให้บริการนักท่องเที่ยวหรือผู้ป่วยนอกประเทศที่มีกำลังซื้อสูงกว่า จนทำให้บุคลากรทางการแพทย์ที่ไม่พอเพียงอยู่แล้ว ขาดแคลนลงอีก

3) สถานการณ์โรคเอดส์ โรคเอดส์ได้กลายเป็นโรคที่คุกคามความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศกำลังพัฒนาหลายแห่ง เช่น ในทวีปแอฟริกา ส่งผลให้อายุขัยของประชากรในบางประเทศนั้นลดลง ผู้ป่วยมักอยู่ในวัยหนุ่มสาวที่เป็นกำลังสำคัญของครอบครัวและของประเทศ สำหรับกรณีประเทศไทย กล่าวได้ว่าสามารถควบคุมโรคได้ในระดับหนึ่ง โดยผู้ติดเชื้อไม่เพิ่มขึ้นมาก ปัจจุบันมีผู้ติดเชื้อเอดส์ที่ยังมีชีวิตอยู่ประมาณ 570,000 คน ร้อยละ 68 เป็นสตรี และกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นอายุ 15-24 ปีติดเชื้อถึง 7 หมื่นราย (เดลินิวส์ 011247)กลุ่มวัยรุ่นจึงเป็นกลุ่มที่จะต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษ มิฉะนั้น อาจทำให้สถานการณ์โรคเอดส์เลวร้ายลงได้มาก อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าโรคติดเชื้อที่เคยควบคุมได้ อย่างเช่น มาลาเรีย และวัณโรค ได้กลับมาคุกคามใหม่ สาเหตุเกิดจากหลายปัจจัยรวมกันคือแรงงานอพยพ โรคเอดส์ และเชื้อดื้อยาโรคระบาดอย่างเช่นไข้เลือดออกยังคุกคามประจำปี และโรคไข้หวัดนก อาจกลายเป็นภัยใหญ่มีการระบาดไปทั่วโลกได้

4) สารเสพติด ที่ถูกกฎหมาย ได้แก่ สุราและบุหรี่ และที่ผิดกฎหมายมีอีกมาก เช่น ยาบ้า ยาไอ มีผู้ตกอยู่ในความเสี่ยงหรือตกเป็นเหยื่อจำนวนมาก สุราเมรัยกล่าวกันว่าเป็นสาเหตุสำคัญหนึ่งที่ก่ออุบัติเหตุทางการจราจร เป็นสาเหตุการตายสำคัญของชาวไทย คุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ แม้มีการรณรงค์เพื่อแก้ไขอุบัติเหตุ แต่ได้ผลน้อย การเสพสุราเมรัยยังก่อผลเสียหายต่อสุขภาพ และโน้มนำให้ก่ออาชญากรรมหลายประการ จึงนับได้ว่าคุกคามความมั่นคงมนุษย์และความมั่นคงของประเทศอย่างร้ายแรง

5) สุขภาพจิต การไม่สบายหรือป่วยทางจิตเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์อย่างรุนแรงและตรงไปตรงมาที่สุด แต่ดูจะยังไม่ได้รับความสนใจอย่างพอเพียง สาเหตุของการไม่สบายหรือป่วยทางจิต มีทั้งจากทางด้านสรีรศาสตร์ กายภาพ และกรรมพันธุ์ ไปจนถึงด้านสภาพสังคมและการดำเนินชีวิต เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและการใช้

ชีวิตของผู้คนสมัยใหม่ มีส่วนทำให้อัตราผู้ป่วยทางโรคจิตประสาทเพิ่มมากขึ้นทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทย

ความมั่นคงของบุคคล คริวเรื้อนและชุมชน

ความมั่นคงของบุคคล คริวเรื้อนและชุมชนเป็นพื้นฐานของความมั่นคงมนุษย์ ในระยะหลังได้มีความสนใจ และการเคลื่อนไหวในด้านนี้มากขึ้น สะท้อนถึงปัญหาที่หนักหน่วงที่จะต้องเร่งแก้ไข

คริวเรื้อนในประเทศมีประมาณ 17.88 ล้านคริวเรื้อน (สำนักสถิติแห่งชาติ ก.ค. 2545) ครอบครัวไทยโดยรวมมีรายได้ดีขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจที่ฟื้นตัว แต่พบว่ายังมีคริวเรื้อนอีกร้อยละ 41.7 ที่ยังไม่สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ โดยมีรายได้ต่ำกว่ารายจ่ายที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัวไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 (รายงานจากสภาพัฒน์)

ในด้านคริวเรื้อน จากการสำรวจสำมะโนคริวเรื้อนของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า คริวเรื้อนไทยทั้งหมดมีสตรีเป็นหัวหน้าคริวเรื้อน ถึงร้อยละ 25 ผู้สูงอายุซึ่งมีทั้งชายและหญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 24 ที่เหลือเป็นชายกว่าร้อยละ 50 เล็กน้อย การสำรวจนี้ควรต่อยอดว่าฐานะคริวเรื้อนที่มีหญิงเป็นหัวหน้า เมื่อเทียบกับชายเป็นอย่างไร เพราะสภาพนี้อาจเกิดจากพฤติกรรมที่ปรากฏบ่อยว่าชายละทิ้งภรรยาไป และครอบครัวที่หญิงเป็นหัวหน้ามีรายได้ไม่ดันทัก เหมือนดังที่เกิดในหลายประเทศ

สตรีไทยยังมีปัญหาด้านความเลื่อมล้ำ ทั้งทางค่าจ้างแรงงาน และการมีบทบาทและตำแหน่งทางการเมืองอยู่อีกด้วย นอกจากนี้ ยังต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงส่วนบุคคล โดยเป็นเป้าของอาชญากรรม ตั้งแต่การข่มขืนไปจนถึงการโจรกรรม การประทุษร้ายไปจนถึงการค้ำมนุษย์ (โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการสนับสนุนของ สกว, 2549: 38)

ส่วนเด็กและเยาวชนไทยกล่าวโดยทั่วไปเด็กและเยาวชนไทยได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีพอสมควร ได้รับการศึกษาจนอ่านออกเขียนได้เป็นอย่างดี แต่ก็ยังพบเด็กด้อยโอกาสจำนวนนับล้านคน ขาวจากสำนักงานสภาการศึกษา (สกศ.) ระบุว่า มีเด็กด้อยโอกาส 6 ประเภท 1) เด็กถูกปล่อยปละละเลย 2) เด็กถูกละเมิดสิทธิ 3) เด็กที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม 4) เด็กพิการ 5) เด็กยากจน 6) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

ปัญหาพื้นฐาน ได้แก่ ความยากจน มีเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนทั่วประเทศ 1.3

ล้านคน และเด็กที่ไม่ได้รับการดูแลอีกราว 5 ล้านคน กระทรวงศึกษาธิการเสนอนโยบายปฏิบัติ 5 ประการได้แก่ 1) จัดการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาสอย่างเสมอภาคและทั่วถึง 2) จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เหมาะสมของเด็กด้อยโอกาส 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเด็กด้อยโอกาส 4) จัดระบบการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส 5) สร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นหัวใจของงานนี้

กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ กำเนิดและพัฒนาการของชุมชนในชนบทระยะใกล้เปิดทางให้ทุนการเงินค่อยๆ ครอบงำทุนทางสังคม (Social Capital) ในพื้นที่นั้นๆ เหตุการณ์ที่ทำให้ชนบทเป็นแบบเมืองและขึ้นต่อเมืองมีเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ-การเมืองใหญ่จำนวนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของชุมชนในประเทศไทย ทั้งที่ทำให้ชุมชนชนบทต้องขึ้นกับเมือง และชุมชนรักษาความเป็นตัวเองหรือทุนทางสังคมของตนไว้ได้ ในด้านที่ทำให้ชนบทขึ้นต่อเมือง ได้แก่

1) การขยายการปลูกพืชเศรษฐกิจ ซึ่งเดิมมีแต่ข้าวและยางพารา ออกไปยังพืชอื่น ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง ปอ ไปจนถึงการปลูกพืชเมืองหนาว และไม้ผลต่างๆ เช่น ส้มทุเรียน ในระยะหลังยังมีการสนับสนุนให้ปลูกต้นยูคาลิปตัส ยางในภาคตะวันออกและภาคอื่น และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น

2) การปฏิวัติสีเขียว ได้แก่ การพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ใหม่ขึ้น นำโดยทั้งหน่วยราชการและบริษัทเอกชน เช่น พันธุ์ข้าว ข้าวโพด พันธุ์สัตว์ เช่น ไก่ หมู โค ซึ่งทำให้เกิดการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์สมัยใหม่ที่เป็นแบบเชิงเดี่ยว ใช้สารเคมี ตลอดจนเครื่องจักรกลมาก

3) สงครามเย็น โดยเฉพาะสงครามอินโดจีน ที่ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นฐานทัพขนาดใหญ่ของสหรัฐฯ มีการตั้งกองทหารและฐานทัพสหรัฐทั้งในภาคกลาง ภาคตะวันออกหลายจังหวัด และยังใช้ไทยเป็นที่พักผ่อนและพักฟื้นของทหารอเมริกันด้วย เกิดการจ้างงานให้ทำในฐานทัพจำนวนมาก ตลอดจนเรื่องเมียเช่า หญิงบริการ และสินค้าฟิสิกส์ที่แพร่ระบาด

4) การส่งเสริมการลงทุนและการส่งออก ตั้งแต่ปี 2526 ได้มีการส่งเสริมการลงทุนอย่างสูงทำการผลิตเพื่อการส่งออก และกระจายการลงทุนไปยังต่างจังหวัดแทนที่จะกระจุกตัวในกรุงเทพฯ มีการตั้งนิคมอุตสาหกรรม การตั้งเขตอุตสาหกรรมในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก และในปัจจุบันมีแนวคิดสร้างเขตเศรษฐกิจใหม่ทั่วประเทศ

5) กระแสโลกาภิวัตน์และเสรีนิยมใหม่ ในช่วง 10 กว่าปีมานี้ ทำให้การเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว กระแสบริโภคนิยมโดยผ่านสื่อต่างๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์ และ กองทัพนักขาย ทำให้วัฒนธรรมผู้บริโภคและการกระจายสินค้าลงสู่ชุมชนชนบทได้กว้างขวางรวดเร็วอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

สรุป

สถานการณ์ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจถึงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของประชากรในพื้นที่นั้นๆ อาทิเช่น สถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ทางเศรษฐกิจการเมืองการปกครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาหารและสุขภาพสุขภาพอนามัย สภาพบุคคล ครัวเรือนและชุมชนซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดถึงแนวทางในแก้ไขปัญหาและการวางแผนนโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ให้สามารถแก้ไขปัญหาได้จริง และสอดคล้องกับความเป็นจริง รวมไปถึงการป้องกันปัญหาความไม่มั่นคงในอนาคตอีกด้วย

บรรณานุกรม

- ความมั่นคงของมนุษย์ : ยุทธศาสตร์ใหม่การพัฒนา บทความพิเศษ โครงการข่าวสารทิศทาง
ประเทศไทย โดยการสนับสนุนของ สกว. (2547). **มติชนรายสัปดาห์**. (1), 37.
- มติชนรายสัปดาห์. โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการสนับสนุนของ
สกว. (4 พฤศจิกายน 2548). **บทความพิเศษ “สถานการณ์ความมั่นคงมนุษย์
ในประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อ. (20 มีนาคม 2562). แหล่งที่มา: http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2005q4/article_2005nov04p14.htm.
- _____. (2549). บทความพิเศษ โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการ
สนับสนุนของ สกว. **มติชนรายสัปดาห์** 26. (1328), 30.
- _____. (2548). บทความพิเศษ โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการ
สนับสนุนของ สกว. **มติชนรายสัปดาห์**. 26. (1324), 36.
- _____. (2548). บทความพิเศษ โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดย
การสนับสนุนของ สกว. **มติชนรายสัปดาห์**. 26. (1322), 37.
- _____. (2549). บทความพิเศษ โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการ
สนับสนุนของ สกว. **มติชนรายสัปดาห์**. 26. (1331), 38.
- _____. (2549). บทความพิเศษ โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการ
สนับสนุนของ สกว. **มติชนรายสัปดาห์**. 26. (1330), 43.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ. (2523). **สัทนิตีปกรณ์ ธาตุมาลา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ.